

СЕКЦІЯ 7

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ

*Керівник секції: завідувач кафедри конституційного права, к. ю. н.,
доцент Д. С. Терлецький*

*Секретар секції: асистент кафедри конституційного права
Ю. Д. Батан*

ТЕРЛЕЦЬКИЙ ДМИТРО СЕРГІЙОВИЧ

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
завідувач кафедри конституційного права,
кандидат юридичних наук, доцент*

ПРАВОВІ НАСЛІДКИ РІШЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ № 4-Р(П)/2020 ВІД 17.06.2020

Конституційний Суд України Рішенням № 4-р(П)/2020 від 17.06.2020 [1] (надалі – Рішення) визнав такими, що не відповідають Конституції України, положення частини третьої статті 307 Кримінального процесуального кодексу України (надалі – КПК) щодо заборони оскарження ухвали слідчого судді за результатами розгляду скарги на бездіяльність слідчого, прокурора, яка полягає у невнесенні відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань після отримання заяви, повідомлення про кримінальне правопорушення.

При цьому Конституційний Суд України не застосував положення частини другої статті 152 Конституції України та статті 91 Закону України від 13.07.2017 № 2136-VIII «Про Конституційний Суд України» (зі змінами) [2] щодо відтермінування втрати чинності положеннями частини третьої статті 307 КПК, які визнані неконституційними. Отже, з дня ухвалення Конституційним Судом України Рішення, визнані неконституційними положення втратили чинність і не підлягають застосуванню.

Згідно зі статтею 151-2 Конституції України (в редакції Закону України від 02.06.2016 № 1401-VIII «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)») рішення та висновки, ухвалені

Конституційним Судом України, є обов'язковими, остаточними і не можуть бути оскаржені. Обов'язок виконання рішень та висновків Конституційного Суду України є вимогою Конституції України, яка має найвищу юридичну силу щодо всіх інших нормативно-правових актів (частина друга статті 8).

Конституція України, наділяючи рішення та висновки Конституційного Суду України властивостями обов'язковості, остаточності та неможливості оскарження, не розрізняє складники рішень та висновків (вступна, описова, мотивувальна та резолютивна частини). Відповідно, усі складові рішень та висновків органу конституційної юрисдикції рівною мірою є обов'язковими, остаточними і не можуть бути оскаржені.

Належне усвідомлення і виконання рішень та висновків Конституційного Суду України, переконані, об'єктивно вимагає їхнього аналізу *in corpore*, у системному зв'язку усіх складників.

Пункт 1 резолютивної частини Рішення *expressis verbis* не визначає, заборона апеляційного оскарження якої саме ухвали слідчого судді за результатами розгляду відповідної скарги не відповідає Конституції України (є неконституційною): ухвали, якою було відмовлено у задоволенні скарги та (або) ухвали, якою скарга була задоволена. Водночас мотивувальна частина Рішення, прийнятого у справі за конституційною скаргою Плескача В'ячеслава Юрійовича, містить належні й достатні мотиви та підстави його ухвалення.

Оцінюючи положення мотивувальної та резолютивної частини у їх системному зв'язку, вважаємо, що вирішальним мотивом визнання такими, що не відповідають Конституції України, положень частини третьої статті 307 КПК, стала позиція, за якою:

«[Н]едостатність судових гарантій від свавілля у питанні початку кримінального провадження перешкоджає захисту порушених прав людини, зокрема внаслідок унеможливлення судового захисту, передбаченого частинами першою, другою статті 55 Конституції України».

Розвиваючи цю позицію, Конституційний Суд України вказав в абзаці третьому пункту 5 мотивувальної частини Рішення, що

«...встановлений законодавцем обсяг судового захисту стосовно оцінки бездіяльності уповноважених державних органів має забезпечити ефективність судового контролю, який має бути забезпечено під час розгляду відповідних питань хоча б у двох судових інстанціях: законодавець має запровадити такий обсяг судового контролю за бездіяльністю слідчого чи прокурора, яка полягає у невнесенні відомостей про кримінальне правопорушення до Реєстру після отримання заяви, повідомлення про кримінальне правопорушення, що дозволяв би здійснити ефективний судовий контроль щодо відповідних питань та за наявності підстав надати особі можливість ініціювати початок кримінального провадження, а отже, надати їй реальний доступ до судового захисту».

Вважаємо, наведене дає підстави стверджувати, що до виключень щодо заборони апеляційного оскарження ухвал слідчого судді

за результатами розгляду відповідних скарг, прямо встановлених положеннями частини третьої статті 307 КПК, після прийняття Конституційним Судом України Рішення також належить ухвала слідчого судді, якою було відмовлено у задоволенні скарги. Відповідно, прокурор не є і не може, зважаючи на положення частини третьої статті 307 та частини третьої статті 309 КПК, бути суб'єктом оскарження в апеляційному порядку ухвали слідчого судді, якою була задоволена скарга на бездіяльність слідчого, прокурора.

Такий висновок, впевнені, належним чином узгоджується із юридичною позицією Конституційного Суду України, викладеною в Рішенні від 17.03.2020 № 5-р/2020 [3] (абзац третій підпункту 3.2 пункту 3 мотивувальної частини), за якою

«...процесуальні права та обов'язки учасників кримінального провадження з різним процесуальним становищем є неоднаковими, що зумовлено різними процесуальними функціями, які мають бути реалізовані під час кримінального провадження суб'єктами з відповідним процесуальним статусом».

Важливо також вказати, що кримінальне провадження на території України здійснюється з підстав та в порядку, передбачених КПК. При цьому процесуальна дія проводиться, а процесуальне рішення приймається згідно з чинними на момент початку виконання такої дії або прийняття такого рішення процесуальними положеннями.

Наведені положення при визначенні темпоральних меж дії Рішення, мають бути, на наше переконання, інтерпретовані в конституційно узгоджений спосіб, а саме: дія Рішення не має поширюватися на ті процесуальні правовідносини, які виникли і закінчилися до моменту втрати чинності положеннями частини третьої статті 307 КПК. Наведений висновок рівною мірою може бути визначений інакше: дія Рішення має поширюватися на ті правовідносини, що тривають або виникли після моменту втрати чинності положеннями частини третьої статті 307 КПК.

Список використаної літератури:

1. Рішення Конституційного Суду України від 17.06.2020 № 4-р(II)/2020 у справі за конституційною скаргою Плескача В'ячеслава Юрійовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень частини третьої статті 307, частини третьої статті 309 Кримінального процесуального кодексу України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va04p710-20#Text> (дата звернення: 30.04.2021).
2. Про Конституційний Суд України : Закон України від 13.07.2017 № 2136-VIII (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19#Text> (дата звернення: 30.04.2021).
3. Рішення Конституційного Суду України від 17.03.2020 № 5-р/2020 у справі за конституційною скаргою за конституційною скаргою Татькова Віктора Івановича щодо відповідності Конституції України (конституційності)

окремих положень частини п'ятої статті 190, пункту 1 частини першої, частини третьої статті 309 Кримінального процесуального кодексу України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-20#Text> (дата звернення: 30.04.2021).

Ключові слова: кримінальне провадження, рішення, Конституційний Суд України, правові наслідки.

Ключевые слова: уголовное производство, решения, Конституционный Суд Украины, правовые последствия.

Key words: criminal proceeding, decisions, Constitutional Court of Ukraine, legal effects.

АФАНАСЬЄВА МАР'ЯНА ВОЛОДИМИРІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
професор кафедри конституційного права,
доктор юридичних наук, професор*

ЗЛОВЖИВАННЯ ПРАВОМ НА ЗВЕРНЕННЯ ДО СУДУ ЗА ЗАХИСТОМ

Однією із найважливіших конституційних гарантій забезпечення та захисту прав та свобод особи є закріплення права на судовий захист. Частина перша статті 55 Конституції України містить засадничу норму, яка передбачає право кожного звернутися до суду, а також і до відповідних міжнародних судових установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна, якщо його права чи свободи порушені або порушуються, створено або створюються перешкоди для їх реалізації або мають місце інші ущемлення прав та свобод.

Вказана конституційна норма відповідає зобов'язанням України, які виникли, зокрема, у зв'язку з ратифікацією Україною Міжнародного пакту про громадянські та політичні права (стаття 14), Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (стаття 6), що згідно зі статтею 9 Конституції України є частиною національного законодавства України.

Однак право на судовий захист не є абсолютним. Європейський суд з прав людини у своїх рішеннях неодноразово наголошував, що «право на суд» та «право на доступ до суду» може бути обмежене. Обмеження можуть бути введені, оскільки це право «за своєю природою потребує з боку держави регулювання, яке може варіюватися у часі та просторі в залежності від потреб та ресурсів суспільства та громадян» (*Goldner проти Сполученого Королівства*). При накладенні обмежень державі дозволяються певні межі розсуду, але будь-яке обмеження не може бути таким, щоб воно зменшувало саму сутність цього права людини.

Однією з підстав для обмеження права на звернення до суду за захистом є використання цього права в цілях, які явно суперечать цілям